

بخش ویژه

آموزش طراحی شهری؛ دانش و مهارت‌های اساسی

چکیده
با افتتاح پی در پی دوره‌های جدید دانشگاهی، رشته طراحی شهری در سطح جهانی به سرعت در حال رشد است. این رشد را باید پاسخی دانست که دانشگاه‌ها به تقاضای فراینده بخش خصوصی و عمومی برای استخدام متخصصان این رشته داده‌اند. همزمان با توسعه کمی آموزش طراحی شهری، در سال‌های اخیر روند بازنگری در محتویات برنامه درسی این رشته نیز شتاب فزاینده‌ای یافته است. در بازنگری برنامه آموزشی، تعیین دانش و مهارت‌های اساسی که لازم است طراحان شهری برای ایفای مسئولیت حرفه‌ای خود بیاموزند، نقش حیاتی دارد.

این مقاله در صدد است تا با مرور تحلیلی متون نخصصی تعلیم و تربیت طراحی شهری، بررسی تجربیات دانشگاه‌های گوناگون جهان و مرور تقاضای بازار طراحی شهری، چارچوبی را به عنوان «چارچوب دانش و مهارت‌های اساسی مورد نیاز طراحان شهری»^۱ تدوین کند. بر مبنای چارچوب مذکور، این مطالعه تلاش خواهد کرد تا برخی توصیه‌های مقدماتی را برای کار بسته در بازنگری برنامه درسی دوره کارشناسی ارشد طراحی شهری در دانشگاه‌های ایران ارائه کند. در این نوشتار، ابتدا ظهور رشته طراحی شهری، افتتاح اولین دوره‌های دانشگاهی این رشته، و کنفرانس‌های آموزشی متعددی که در این زمینه برگزار گردیده‌اند مورد بررسی قرار خواهد گرفت؛ سپس، محتوا و روش‌های آموزشی دوره‌های گوناگون و سطح حداقل دانش و مهارت‌های مورد نیاز از دیدگاه معلمان طراحی شهری و استخدام کنندگان طراحان شهری مطالعه می‌گردد؛ و نهایتاً با تدوین چارچوبی برای دانش و مهارت‌های اساسی مورد نیاز طراحان شهری، برخی توصیه‌های اجمالی به منظور کاربرد در فرایند بازنگری برنامه درسی این رشته در ایران ارائه می‌شود.

کلید واژه‌ها: طراحی شهری، آموزش، برنامه درسی، مهارت، دانش.

دانشگاه دانشکده مهندسی و شهرسازی انسکه گوران گلستان
E-mail: K-Golkar@ce.Sbu.ac.ir

۱- مقدمه

امروزه طراحی شهری بیش از هر زمان دیگر مورد توجه محافل علمی، و همچنین نهادهای رسمی و دولتی قرار گرفته است. بذل توجه گسترده به دانش و هنر طراحی شهری ناشی از سودمندی‌ها و نقش‌های نوی است که هر روزه تحقیقات جدید برای آن برمی‌شمارند. پژوهش‌های اخیر سهم انکارناپذیر طراحی شهری مطلوب را در ایجاد ارزش افزوده اقتصادی، اجتماعی و محیطی اثبات کرده است [۱]. همچنین پژوهش‌های جدید نقش طراحی شهری و محیط‌های واحد کیفیت برتر را در جذب نیروهای انسانی نجیب که اصطلاحاً «بلقه خلاقل» [جامعه نامیده می‌شوند و به عنوان موتور محرکه اقتصادهای دانش پایه، توان رقابت اقتصادی شهر را افزایش می‌دهند] مورد تأکید قرارداده است [۲ و ۳]. از سوی دیگر، محافل رسمی نیز به طراحی شهری اقبال بیشتری نشان داده‌اند و بعض‌انش رهبری، هماهنگ کننده و ستون فقرات نظام برنامه‌ریزی شهری را برای آن قائل شده‌اند. در این زمینه می‌توان به گرایش برخی کشورها، همچون انگلستان و استرالیا، به سمت تهیه «برنامه‌های طرح-محور» اشاره کرد [۴]. افزایش تقاضا برای استخدام متخصصان طراحی شهری طبیعاً افزایش عرضه و افتتاح دوره‌های جدید دانشگاهی را ضرورت بخشیده است.

همزمان با توسعه کمی آموزش طراحی شهری، همان‌گونه که در این نوشتار مطرح خواهد گردید، تعداد زیادی از دوره‌های آموزش طراحی شهری طی پنج سال گذشته به بازنگری کیفی برنامه درسی خود پرداخته‌اند تا فارغ التحصیلان قادر گردد با کسب دانش و مهارت‌های روز آمد، در آینده وظیفه حرفه‌ای خود را به شکل مؤثرتری ایفا کنند.

در ایران نیز طی دهه گذشته اقبال زیادی به طراحی شهری نشان داده شده و از این رو بحث آموزش آن نیز به یکی از دغدغه‌های مهم جامعه دانشگاهی بدل گردیده است.

این گرایش با پرسش‌های نظری متعددی در حوزه آموزش طراحی شهری و روش‌های ارتقای کیفی آن رو به رو بوده است. برخی از پرسش‌های مذکور به مسائلی همچون «اموریت و جشم‌انداز گروههای آموزشی طراحی شهری در ایران»، «دانش و مهارت‌های اساسی مورد نیاز طراحان شهری»، «زنجیره مناسب کارگاه‌های طراحی شهری»، «شیوه‌های مناسب آموزشی»، «ارتباط دوره کارشناسی ارشد با مقاطع پایان‌تار و بالاتر از خود» و نظایر اینها ارتباط می‌یابند. برای یافتن باش این سوالات لازم بود که مطالعات نظری گستردۀای صورت پذیرد و تجربیات تعدادی از دانشگاه‌های پیشرفته جهان مورد بررسی قرار گیرد [۵].

هدف این نوشتار، پرداختن به این سؤال است که: «دانش و مهارت‌های اساسی مورد نیاز طراحان شهری در جهان امروز کدام‌اند و چه الزاماتی را در بازنگری برنامه درسی دوره کارشناسی ارشد دانشگاه‌های ایران ایجاب می‌کنند؟» این نوشتار از شش بخش تشکیل شده است. در بخش نخست ظهور رشته طراحی شهری و افتتاح اولین دوره دانشگاهی آن مورد بحث قرار می‌گیرد. سپس محتواهای آموزشی دوره‌های طراحی شهری بررسی می‌گردد و بر مشاهده‌ها و تفاوت‌های آن‌ها تأکید می‌شود. در بخش بعد به روش‌های آموزشی این رشته پرداخته می‌شود و دیدگاه‌های مختلف در مورد شیوه‌های آموزش عملی طراحی شهری مورد اشاره قرار می‌گیرد. سپس انواع دانش و مهارت‌های اساسی طراحی شهری از دیدگاه معلمان و استخدام کنندگان طراحان شهری مورد بحث قرار می‌گیرد و سطح حداقل دانش و مهارت‌های مورد نیاز معرفی می‌گردد. نهایتاً در بخش نتیجه‌گیری، نکات مهم جمع‌بندی می‌شود و توصیه‌هایی برای کاربست در برنامه آموزشی طراحی شهری در ایران ارائه می‌گردد.

۲- ظهور دوره‌های آموزشی طراحی شهری

اندیشه تأسیس دوره‌های تخصصی طراحی شهری به حدود چهار دهه قبل باز می‌گردد. اولین مباحث پیرامون راه‌اندازی چنین دوره‌ای در سال ۱۹۵۶ و در کفرانسی که در کمبریج ماساچوست برگزار شد صورت پذیرفت و متعاقباً اولین دوره دانشگاهی این رشته در سال ۱۹۶۰ در دانشگاه هاروارد افتتاح گردید (Symes, 1985, 60-70).

در بریتانیا برای نخستین بار در سال ۱۹۶۹ پیشنهاد به رسمیت شناخته شدن دوره‌های تخصصی طراحی شهری مطرح گردید و به دنبال آن تعدادی از دوره‌های دانشگاهی طراحی شهری افتتاح شد که از آن جمله می‌توان به تأسیس دوره کارشناسی ارشد طراحی شهری دانشگاه «اسکسفورد بروکس» (پلی‌تکنیک آسکسفورد سابق) در سال ۱۹۷۰ و برنامه‌های طراحی شهری دانشگاه‌های «دینبورو» و «سترنل لندن» اشاره کرد [۶]. در زمان حاضر حدود بیست برنامه آموزشی طراحی شهری در بریتانیا وجود دارد.

سابقه آموزش طراحی شهری در ایران ارشد

دو دیدگاه عمده در
خصوص چگونگی
آموزش عملی طراحی
شهری وجود دارد که
عبارتند از: (الف) روش
کارگاه طراحی؛ و (ب)
روش "مورد پژوهی و
کارورزی"

شهرسازی دانشگاه تهران برمی‌گردد. در سال ۱۳۷۱ دوره کارشناسی ارشد طراحی شهری در دانشگاه معماری و شهرسازی دانشگاه شهید بهشتی افتتاح گردید و در سال‌های اخیر نیز دانشگاه علم و صنعت اقدام به راه‌اندازی دوره کارشناسی ارشد طراحی شهری کرده است. در زمان حاضر آموزش طراحی شهری در ایران به سه دانشگاه مذکور محدود است و از نظر سابقه تاریخی، آموزش این رشته در ایران حدود سده قدمت دارد (مولوی، ۱۳۷۶: ۸۳-۸۷). با این حال ظهور دوره‌های آموزشی طراحی شهری در عرصه جهانی قدمت پیشتری دارد و هر گونه مطالعه‌ای که در خصوص ظهور این دوره‌های آموزشی صورت گیرد، بی‌تردد نمی‌تواند از بررسی روند شکل گیری این رشته در ایالات متحده امریکا و نقشی که شخصیت‌های بر جسته‌ای نظیر "خوزه‌لوبی سرت"، "دینیس اسکات براؤن" و "کالین رو" در این روند ایفا کرده‌اند، صرف نظر کند.

در پی توقف برگزاری "کنگره سیام" (کنگره معماری مدرن)، "خوزه‌لوبی سرت" مصمم بود تا به تلاش خود برای تدوین منشوری به نام "منشور سکونتگاه"، که قبل از انحلال سیام در دستور کار آن سازمان قرار داشت، تداوم بخشد. زیگفرید گیدئون می‌نویسد: «خوزه‌لوبی سرت بر این باور بود که روح سیام می‌باشد همچنان در معماری تداوم باید، لیکن لازم است که بر چسب سیام آن برداشته شود و در جارچوب تعدادی از دانشگاه‌ها به صورت عملی و به دور از مباحث نظری ادامه پیدا کند». بیان ساده‌تر، تصمیم این بود که تبادل دانشجو و استادان معمداری در سراسر جهان به محوریت دانشگاه‌هاروارد صورت پذیرد.

برای شروع این فرایند، در سال ۱۹۵۶ "اولین کنفرانس طراحی شهری" به همت خوزه‌لوبی سرت در دانشگاه هاروارد سازمان داده شد. این کنفرانس از نظر نقش تاریخی آن در ظهور رشته طراحی شهری، اهمیت بسیار دارد [۷].

برخی از شرکت کنندگان در اولین کنفرانس طراحی شهری عبارت بودند از: ریچارد نوترا، ویکتور گروئن، گورگی کپس، ادموند بیکن، لوید رادوین، جین جیکابز (که در آن زمان روزنامه نگار معماری بود)، گارت اکبیو، لوئیس مامفورد (مدرس رشته برنامه‌ریزی شهری و منطقه‌ای دانشگاه پنسیلوانیا و متعاقباً دانشگاه‌ام. آی. تی.) و تعدادی از مقامات از جمله شهردار وقت شهر پیتسبرگ. در گزارشی که از نتایج کنفرانس انتشار یافت، خوزه‌لوبی سرت طراحی شهری را به عنوان "بخشی از برنامه‌ریزی شهری که با فرم کالبدی شهر سروکار دارد" تعریف می‌کند و سپس این شعار را مطرح می‌نماید که "طراحی شهری قبیل از هر چیز لازم است به شهر و اهمیت آن در پیشرفت انسان و فرهنگ او باور عمیق داشته باشد".

کنفرانس سال ۱۹۵۶ ۱۰ منجر به پایه گذاری و تأسیس اولین دوره طراحی شهری در دانشگاه‌هاروارد در سال ۱۹۶۰ گردید. در اولین دوره طراحی شهری، خوزه‌لوبی سرت، زیگفرید گیدئون و برخی دیگر از طرفداران جریان "سیام" به عنوان استاد و افرادی همچون "فومیهیکوماکی" به عنوان دانشجو در آن مشغول به فعالیت شدند. در پی تأسیس دوره طراحی شهری هاروارد که تحت عنوان "کارشناسی ارشد معماری در طراحی شهری" صورت پذیرفت، دوره‌های دیگری نیز در دانشگاه امریکا پایه گذاری شد که از جمله نخستین دوره‌ها باید به دوره کارشناسی ارشد طراحی شهری دانشگاه واشنگتن در سنت لوئیس در سال ۱۹۶۳ و کارشناسی ارشد طراحی شهری دانشگاه کلمبیا در سال ۱۹۶۴ اشاره کرد [۸].

۳- محتوای آموزشی دوره‌های طراحی شهری
اهمیت موضوع آموزش طراحی شهری به گونه‌ای بوده است که همزمان و حتی پیش از افتتاح اولین دوره دانشگاهی این رشته، کنفرانس‌هایی در مورد آن برگزار گردیده است. گاهشمار برخی از کنفرانس‌هایی که حول مسائل آموزش دانشگاهی طراحی شهری برگزار گردید، و یافته‌های آن، بخش مهمی از متون آموزش این رشته را تشکیل می‌دهد، بدین شرح‌اند:

سال ۱۹۵۶: اولین کنفرانس طراحی شهری در دانشگاه‌هاروارد در شهر بوستون ماساچوست برگزار شد که شرح مختصری از آن در مقدمه همین نوشتار ارائه گردید [۹].

سال ۱۹۸۱: گردنهایی مدرسان طراحی شهری امریکای شمالی در "سن خوان" پورتوریکو برگزار شد و نتایج آن در کتابی تحت عنوان "آموزش برای طراحی شهری" با مقالاتی از کوین لینچ، دانلد اپلیارد، جان لنگ، جاناتان بارنت، دنیس اسکات براؤن و دیگران انتشار یافت [۱۰]. سال ۱۹۹۰: سمپوزیوم آموزش طراحی شهری در ماه فوریه در لندن برگزار شد و نتایج آن در "فصلنامه طراحی شهری شماره ۳۶" انتشار یافت [۱۱]. سال ۱۹۹۷: کنفرانس "آینده آموزش طراحی شهری: پرکردن شکاف"، مشترک ا به همت مرکز مشترک طراحی شهری دانشگاه آکسفورد بروکس" و "گروه طراحی شهری" در ماه اوریل در انگلستان برگزار شد. نتایج این کنفرانس در قالب چهار مقاله در "فصلنامه طراحی شهری شماره ۶۴" منتشر گردید [۱۲].

سال ۲۰۰۲: جدیدترین کنفرانس آموزش طراحی شهری تحت عنوان "طراحی شهری: حرفة، آموزش، اصول" در

ماه آوریل این سال در نیویورک به طور مشترک به وسیله دانشگاه کلمبیا و انسیتیتو "ون الن" برگزار شد. نتایج این کنفرانس که به بررسی تطبیقی هشت دوره کارشناسی ارشد طراحی شهری در امریکا می پرداخت، به همراه هشت مقاله که به وسیله مدیران گروه های آموزشی دوره های مذکور نگاشته شده، در دو مجلد انتشار یافته است. مقالات مدیران گروه های آموزشی مذکور، علاوه بر تشریح اصول و مبانی آموزشی طراحی شهری در دانشگاه های مختلف بعضی از نقشه راه آینده آموزش طراحی شهری است [۱۲].

۱-۳- نوع دوره های آموزشی طراحی شهری

بررسی دوره های گوناگون طراحی شهری که دانشگاه های مختلف ارائه کرده اند تنواع گسترده آموزش این رشته را چه به لحاظ عنوان دوره و چه از نظر محتوا و فلسفه تعلیماتی، اشکار می سازد. در زمان حاضر آموزش دانشگاهی طراحی شهری عمده تا در مقطع کارشناسی ارشد ارائه می گردد و اخیراً تلاش هایی نیز برای راه اندازی دوره های دکتری طراحی شهری آغاز شده است. براساس "جدول شماره یک" که عنوانین دوره های آموزشی طراحی شهری دانشگاه های مختلف را به دست می دهد، می توان تنواع مدارک دانشگاهی صادر شده به وسیله مؤسسات را نتیجه گیری کرد. با این حال،

گفتنی است چهار نوع مدرک کارشناسی ارشد طراحی شهری رایج ترین مدارک کنونی این رشته اند [۱۴]. تنواع عنوانین دوره هایی که در "جدول شماره یک" آمده است، بیش از هر چیز نشان دهنده تنواع فلسفه آموزشی طراحی شهری در دانشگاه های ارائه کننده است.

"ان ورنز مودون" برنامه های طراحی شهری دانشگاه های امریکا را به طور کلی به سه دسته تقسیم می کند: گروهی از برنامه ها به فرهنگ فکری رشته معماری وابسته اند (اظیز دانشگاه هاروارد); گروه دیگر به فرهنگ فکری رشته برنامه ریزی شهری وابسته اند (اظیز دانشگاه کالیفرنیا در لوس آنجلس)، و نهایتاً گروه دیگری از برنامه های طراحی شهری در میانه دو فرهنگ فکری معماری و برنامه ریزی شهری (اظیز دانشگاه ام. آی. تی. و دانشگاه کالیفرنیا در برکلی ۲۰۰۲، ۵۰) مشاهده می شود، برخی از دانشگاه ها نیز از عنوانین بسیار خاص و منحصر به فردی استفاده می کنند که عمده از جریانات مسلط روز و سیاست های ملی شهرسازی آن کشورها ریشه می گیرد. به طور مثال، با توجه به سیاست رنسانس و نوزاپی شهری در انگلستان دانشگاه های "لندن شمالی" و "لیورپول" از کلید واژه های سیاست ذکور در عنوان دوره خود بهره برده اند.

در امریکا نیز تحت تأثیر جنبش نیواوربانیسم، دوره ای در دانشگاه میami با مشارکت تعدادی از پیشگامان نهضت مذکور نظیر "آندره دوانی" و "البرابت پلاتر زیرگ" افتتاح گردیده، که از کلید واژه های آن جنبش در عنوان دوره دانشگاهی سود برده شده است.

۲-۳- مشابهت ها و تفاوت های محتوای برنامه های درسی

بررسی محتوای آموزشی برنامه های درسی رشته طراحی شهری در هشت دانشگاه ایالات متحده نشان می دهد که میان این برنامه ها مشابهت ها و تفاوت های مشخص وجود دارد (جدول شماره ۲) که در ادامه به آنها اشاره می شود.

الف- مشابهت ها

مشابهت های موجود در برنامه های دانشگاه های گوناگون بسیار گسترده اند. کلیه برنامه ها در باور و تعهد به

جدول شماره ۱- نوع دوره های آموزشی طراحی شهری (منبع: مؤلف)

دانشگاه های ارائه کننده دوره	عنوان دوره به فارسی	عنوان دوره به انگلیسی
هاروارد، آریزونا، کلرادو، واشینگتن (ست لوئیس)	کارشناسی ارشد معماری در طراحی شهری	Master of Architecture in Urban Design
کالیفرنیا (برکلی)، واشینگتن (ست لوئیس)، بیروت (امریکای)، وست میسیسپی	کارشناسی ارشد طراحی شهری	Master of Urban Design
هریوت - وات (اسکاتلند)، ادینبورو (اسکاتلند)، استرانکلاید (اسکاتلند)	کارشناسی ارشد طراحی شهری	MSc in Urban Design
اکسفورد بروکس، منچستر هریوت - وات (اسکاتلند)، ادینبورو (اسکاتلند)، استرانکلاید (اسکاتلند)	کارشناسی ارشد طراحی شهری	MA in Urban Design
کالیفرنیای جنوبی، سیدنی، استرالیا (لندن شماپی، آم آی تی، دانشگاه ایالتی نیویورک (بوفالو))	دیپلم حرفه ای طراحی شهری (Professional Diploma / Graduate Diploma/ Urban Design Certificate / Concentration in Urban Design)	Diploma in Urban Design
بنی کاسر آین تاین	گواهیمه طراحی شهری / کوایش طراحی شهری	Urban Design Certificate / Concentration in Urban Design
اکسفورد بروکس ویرجینیاک ایلی تکنیک و دانشگاه (ایالتی ویرجینیا)	دکتری طراحی شهری	Integrated PhD Degree in UrbanDesign
میامی - امریکا (لندن شماپی) متروبولیتن لیدز (انگلستان)	دکتری طراحی شهری	PhD in Urban Design City Research
لیورپول	دوره های دیگر	PhD in Environmental Design
صنعتی کوینزلن (استرالیا) ملبورن	دوره های دیگر	MA in Contemporary Urban Renaissance
نیو سارلت ولز	دوره های دیگر	Master of Built Environment
میوکاصل آین تاین	دوره های دیگر	Master of Planning and Design
		Master of Urban Development and Design
		MA in Urban Landscape Design

گستردگی دانش مورد نیاز و میان رشته‌ای بودن آن شریک‌اند و در ک و فهم فرایندهای اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و اجتماعی را برای انجام طراحی شهری ضروری می‌دانند. دانشگاه‌های مختلف، به درجات شدت و ضعف متفاوت برای تأمین دانش مذکور، از استادان رشته‌های دیگر سود می‌برند.

بسیاری از دانشگاه‌ها، از طراحی شهری به عنوان رشته‌ای "واسطه" و به مثابه پلی که شکاف میان حوزه‌های دانشی موجود را می‌پوشاند تعریف می‌کنند. براساس چنین تعریفی، دانشگاه‌های مختلف از نظر نوع دروس و محتوای آموزشی خود مشابهت فراوان یافته‌اند. دروس مشترک میان دانشگاه‌ها شامل دروس تاریخ شهر، اقتصاد املاک و مستغلات، سیاست‌گذاری، و همچنین تکنیک‌های نظیر آمار، سیستم‌های اطلاعات جغرافیایی، و طراحی به کمک کامپیوتر است. در کلیه دانشگاه‌های مورد مطالعه از "کارگاه طراحی شهری" برای آموزش استفاده شده است. در این دانشگاه‌ها از کارگاه‌برای سنتز اطلاعاتی استفاده می‌شود که پیشاپیش در قالب دروس نظری و سمینارها به دانشجویان ارائه گردیده، و این بار به منظور حل مسائل مشخص یک سایت معین به کار گرفته می‌شود.

از دیگر وجوده مشترک برنامه‌های درسی دانشگاه‌های مختلف، تلاش همه آنها در مواجهه و درگیری با مسائل واقعی شهرهای است. گرچه در برخی از دانشگاه‌ها، یکی از کارگاه‌های مقدماتی به مسائل تجربی اختصاص داده شده، لیکن کلیه برنامه‌ها پرداختن به مسائل واقعی شهرها را دستمایه اصلی امر آموزش طراحی شهری ساخته‌اند و کندوکاو در مورد وضعیت شهرها را از طریق کارگاه‌های طراحی که به مسائل سایت‌های معینی از شهر می‌پردازند پیگیری می‌کنند. در کارگاه‌های طراحی شهری معمولاً از شهری که دانشگاه در آن واقع شده است به عنوان آزمایشگاهی برای کشف و شناخت مسائل شهری استفاده پرده می‌شود.

بسیاری از برنامه‌های مورد مطالعه، تلاش داشته‌اند تا میان "دانشگاه" و "حرفة" از طریق دعوت و جلب مشارکت متخصصان حرفة‌مند در کارگاه‌های طراحی، پل ارتباطی برقرار کنند. همچنین برخی از دانشگاه‌ها با دریافت سفارش کار از شهرداری‌ها، ادارات شهرسازی و دیگر طرف‌های ذی‌نفع، کارگاه‌های خود را بر موضوعات موردنظر کارفرمایان مذکور متمرکز کرده‌اند.

اکثر دانشگاه‌ها تلاش داشته‌اند تا در کنار پرداختن به مسائل محلی، به موضوعات بین‌المللی نیز توجه کنند. این امر

محتواهای آموزشی دوره‌های مختلف معمولاً از تلاقی سیاست‌های کلان شهرنشینی - شهرسازی کشورها در مقیاس ملی و فلسفه آموزشی ویژه هر دانشگاه در مقیاس محلی شکل می‌گیرد

از طریق ارائه کارگاه‌هایی که مستلزم انجام سفر به دیگر کشورهاست و یا از طریق گرفتن سفارش کار از کارفرمایان خارجی صورت پذیرفته است.

ب- تفاوت‌ها

اگر چه مشابهت‌های صریحی در ساختار و محتواهای برنامه‌های آموزشی طراحی شهری به چشم می‌خورد، لیکن در بررسی دقیق تر تفاوت‌های مهمی را نیز می‌توان در میان برنامه‌ها تشخیص داد. بیانیه اهداف دوره‌ها، فهرست منابع مطالعاتی و محتواهای ویژه هر یک از دروس بر وجود طیفی از رویکردهای گوناگون دلالت می‌کند. تم‌های متفاوتی که در دوره‌های مختلف مورد توجه بوده‌اند، بر واگرایی نظری دوره‌ها در خصوص پیش‌فرض‌های آنها در مورد ویژگی‌های بنیادین "طراحی شهری خوب" اشاره دارد. برخی از شکاف‌های موجود میان برنامه‌های آموزشی دانشگاه‌های مختلف عبارتند از: "یادگیری از گذشته و الگوهای تاریخی" در مقابل "خیال‌پردازی‌های آینده گرایانه"؛ "پذیرفتن و اصلاح وضع موجود" و در مقابل "تحلیل انتقادی وضع موجود ایجاد تغییر"؛ "دبالة روی از فرم‌های شهر سنتی" در مقابل "دبالة روی از فرم‌های شهری موزاییکی و نامتجانس فرآصنعتی".

در حالی که برخی از دانشگاه‌ها صرحتاً از رویکرد خاصی (نظیر "مکان سازی"، "نیواورانیسم" و "رشد هوشمند") دفاع و پیروی می‌کنند، برخی دیگر از دانشگاه‌ها حوزه‌های عامتری، نظیر محیط‌گردی و توسعه جوامع محلی را به عنوان حوزه‌های مورد توجه خود اعلام داشته‌اند. گروه دیگری از دانشگاه‌ها نیز نه بر اساس رویکرد، بلکه براساس نوع و گونه خاصی از شهر، برنامه آموزشی خود را جهت داده‌اند. به طور خلاصه، این گونه تفاوت‌های اساسی که در کانون توجه و رویکرد برنامه‌های آموزشی طراحی شهری وجود دارد، در مرحله عمل به ارائه راه حل‌های رقیب برای این پرسش همیشگی طراحی شهری که "شهر خوب چیست؟" می‌انجامد.

جدول شماره ۵- بررسی تطبیقی برنامه درسی دوره‌های کارشناسی ارشد طراحی شهری تعدادی از دانشگاه‌های ایالات متحده (منبع: مؤلف)

دانشگاه	طول دوره	سال تأسیس	سال تدوین	برنامه جدید	درس‌های اصلی	تعداد کارگاه‌های طراحی	کارگاه‌های دور از محل تحصیل (مسافت)
دانشگاه نیویورک	۱ سال (ترم)	۱۹۷۱	۲۰۰۰	دانشجو عی تواند در درسی در سیستم دانشگاه نیویورک شیت‌نام کند	۲ کارگاه	دانشجو عی تواند در درسی در سیستم دانشگاه نیویورک	ببخشی از کارگاه (به صورت زنجیره)
دانشگاه کلیپا	۱/۵ سال (ترم)	۱۹۸۴-۱۹۹۵	۱۹۹۲	۲ کارگاه ۴ سمینار ۱ کارگاه (تکنیک‌ولوژی دیجیتال)	۲ درس	دانشجو عی تواند در درسی در سیستم دانشگاه نیویورک	در ترم سوم وجود دارد
دانشگاه هاروارد	۲ سال (ترم)	۱۹۶۰	۱۹۹۴	۲ کارگاه	۷ درس: تاریخ یا تنوری طراحی شهری: ابعاد مالی توسعه شهری: سیستم‌ها و روش‌های طراحی شهری	۱ کارگاه اجباری ۲ کارگاه اختیاری	-
دانشگاه کالیفرنیا	۲ سال به علاوه رساله	۱۹۹۹	--	۱ کارگاه ۲ سمینار ۲ درس: تاریخ و تئوری رساله	۱ کارگاه اجباری ۱ کارگاه اختیاری	۱ درس: روش‌های طراحی شهری	-
دانشگاه مدیشیکان	۱ سال (ترم)	۲۰۰۱	--	۲ کارگاه ۴ سمینار	۲ کارگاه (به صورت زنجیره)	۲ درس: مدیریت بازارگانی سیاستگذاری همگانی کارهای اجتماعی مهندسی منابع طبیعی و محیطی	-
دانشگاه نور وسی	۲ سال (ترم)	۲۰۰۰	--	۳ کارگاه ۵ سمینار	۱ کارگاه ۱ کارگاه اختیاری ۱ رساله	۷ درس	۱ کارگاه اجباری ۱ کارگاه اختیاری ۱ رساله
دانشگاه واشنگتن (سنترالیس)	۱/۵ سال (ترم)	۱۹۶۰	۲۰۰۱	۲ کارگاه ۳ سمینار	۲ کارگاه (به صورت زنجیره)	۲ درس: انتخابی ۱ درس آن: توسعه اجتماعی، تاریخ و تئوری توسعه شهری یا سیستم‌های محیطی	در ترم سوم وجود دارد
دانشگاه واشنگتن (سیاولد)	۲ سال (ربيع)	۱۹۶۰	اوایل دهه ۱۹۸۰	۲ کارگاه ۵ سمینار	۲ کارگاه	۱ درس: فرم و تاریخ شهر ۲ درس: روش‌های طراحی شهری	۱ درس: معرفی‌یزی و توسعه شهری

۴- روش‌های آموزش در دوره‌های طراحی شهری

۴-۱- چارچوب کلی روش‌های آموزشی

بر مبنای مطالعه برنامه درسی رشته طراحی شهری در ده دانشگاه در کشورهای امریکا و بریتانیا (Symes, 1985, 67)، مشخص گردیده است که از پنج روش آموزشی به ترتیب زیر استفاده می‌شود:

کارگاه‌های طراحی شهری: کلیه دوره‌ها از کارگاه‌های طراحی به عنوان روشی آموزشی استفاده می‌کنند. برخی از دانشگاه‌ها

براساس نظریه "دانلد اپلیارد" سه الگوی اصلی از عمل طراحی شهری وجود دارد: "الگوی طراحی شهری ساخت و ساز گرا"، "الگوی طراحی شهری حفاظت گرا" و "الگوی طراحی شهری جامعه گرا"

برای دانشجویان فاقد مهارت‌های گرافیکی لازم، کارگاه‌های مقدماتی و جبرانی برگزار می‌کنند. در بسیاری از دوره‌ها کارگاه طراحی عملاً محور آموزش را تشکیل می‌دهد که به دو صورت "تحلیلی" و "ترکیبی" ارائه می‌شود. سمینارها؛ بسیاری از دوره‌ها از سمینار و کلاس‌های مباحثه‌ای برای ارائه مطالب استفاده می‌کنند. سمینارها ماهیّت مطالعات کاربردی اند که دانشجو تابع آن را نه در قالب گرافیکی، بلکه عمدتاً به صورت شفاهی ارائه می‌کنند. در این روش، به موازات طرح مباحث نظری و تجربی در کلاس، مباحثه و گفت و گو نیز صورت می‌پذیرد.

کلاس‌های درسی (درس - گفتار اجباری)؛ ارائه نظام مند یافته‌های طراحی شهری به صورت درس در کلاس از بخش‌های مهم آموزش است و تقریباً پنجاه درصد محتوای آن را تشکیل می‌دهد. در برخی از دروس از دانشجویان انتظار می‌رود در طول ترم یک "مقاله" تهیه کنند. با وجود این، روش اصلی آزمون همچنان روش برگزار کردن امتحان کتبی است. کلاس‌های درسی (درس - گفتارهای اختیاری)؛ کم و بیش دوره‌های طراحی شهری، تعدادی از مواد درسی را در دیپرتمان خود و یا سایر دیارتمان‌های دانشگاه به عنوان واحدهای اختیاری معرفی می‌کنند.

رساله؛ در تعدادی از برنامه‌های دانشگاهی، تهیه یک پایان نامه، به صورت کتبی و یا به شکل پروژه طراحی نهایی، شرط ضروری فراغت از تحصیل محسوب می‌گردد. عموماً عدم ضرورت تهیه رساله در دوره‌های در دوسته موسوم به "دبیلم حرفه‌ای طراحی شهری" و ضرورت تهیه رساله در دوره‌های "کارشناسی ارشد طراحی شهری" از وجود اصلی تفاوت این دونوع دوره است.

در مورد استفاده از "کارگاه طراحی" در آموزش طراحی شهری، مناقشات نظری عمیقی میان متخصصان تعلیم و تربیت این رشته وجود دارد که در قسمت زیر تحت عنوان روش‌های آموزش عملی طراحی شهری مورد بحث قرار می‌گیرد.

۴-۱- روش‌های آموزش عملی طراحی شهری

یکی از مباحث اساسی در تعلیم و تربیت طراحی شهری، یافتن روش مناسب آموزش مهارت‌های عملی این رشته به دانشجویان است. اگر چه در اکثریت قریب به اتفاق دوره‌های دانشگاهی، از روش "کارگاه طراحی" به عنوان محمول و محیط مناسبی برای ایجاد مهارت‌های لازم در دانشجویان استفاده شده است. با وجود این برخی از صاحب‌نظران برجسته طراحی شهری، در کارآئی این روش آموزش تردیدهای جدی ابراز داشته‌اند.

به نظر می‌رسد دو دیدگاه عمدۀ در خصوص چگونگی آموزش عملی طراحی شهری وجود دارد که عبارتند از: (الف) روش "کارگاه طراحی" [۱۵]؛ و (ب) روش "مورد پژوهی و کارورزی" [۱۶].

۴-۲-۱- روش "کارگاه طراحی"

استفاده از زنجیره‌ای از کارگاه‌های متوالی طراحی شهری، شیوه‌ای است که امروزه در اغلب دانشگاه‌های جهان برای آموزش عملی طراحی به کار برده می‌شود. "جان لنگ" معتقد است که هدف چنین زنجیره‌ای از کارگاه‌های طراحی، پرورش توانایی دانشجویان برای تدوین فرایندهای تصمیم‌سازی، سیاست‌ها و مصروفات طراحی شهری است. از این روش "کارگاه طراحی" باور است که هیچ گونه جایگزین دیگری برای کارگاه‌های طراحی شهری، از نظر ویژگی‌هایی بی‌همتای آن "همچون امکان فراگیری به وسیله انجام دادن کار" و "تجربه مسئله گشایی" وجود ندارد (Lang, 1982, 71). همچین "کات برت" نشان داده است که نوع بستر مورد مداخله و موضوعات کارگاه طراحی شهری به میزان زیادی در آموزش ابعاد گوناگون مسائل طراحی شهری نقش دارد (Cuthbert, 2001, 279-316). "جدول شماره ۳" زنجیره کارگاه‌های طراحی شهری را در تعدادی از دانشگاه‌ها نشان می‌دهد.

۴-۲-۲- روش مورد پژوهی و کارورزی

برخی از صاحب‌نظران با انتقاد از نارسانی‌های روش کارگاه‌های طراحی شهری، روش "مورد پژوهی و کارورزی" را به عنوان شیوه جایگزین پیشنهاد می‌کنند. "جاناتان بارتنت"، طراح شهری برجسته بر این باور است که طراحی شهری، در مقایسه با طراحی یک محوطه و یا ساختمان، نیازمند فرایند متفاوتی است چرا که با فعالیت‌های دولت، اجتماع، سرمایه‌گذاران و صاحبان مشاغل سروکار دارد. زنجیره در هم تبیده این رویدادها، پیچیده‌تر از آفریدن یک ساختمان منفرد است و شبیه ساری چنین زنجیره‌ای در محیط کارگاه‌های دانشگاه بسیار مشکل و شاید ناممکن باشد. از این روشی نتیجه می‌گیرد که شیوه‌ستنی کارگاه‌های آموزش طراحی نمی‌تواند در مورد طراحی شهری به همان میزان زنجیره کارگاه‌های طراحی در رشته معماری موفق باشد.

معاقباً، بارتنت روش مورد پژوهی را که در آن دانشجویان به مطالعه و تحلیل پروژه‌های واقعاً اجرا شده طراحی شهری می‌پردازند توصیه می‌کند. وی بدین منظور دعوت از استادان مدعو را برای معرفی و ارائه تجربه طراحی شهری در جهان واقعی پیشنهاد می‌کند. در شیوه پیشنهادی بارتنت، که در سیتی کالج دانشگاه شهر نیویورک به کار گرفته می‌شود،

دانشجویان به طور همزمان در دوره تحصیل خود به کارورزی ۱۷۱ [۱] در مؤسسات و شرکت‌های مورد تأیید دانشگاه به تجربه طراحی شهری در جهان واقعی می‌پردازند (Barnett, 1982, 85-88).

جدول شماره سه- دروس و کارگاه‌های طراحی شهری در دانشگاه‌های مختلف- سال ۲۰۰۴ میلادی (منبع: گلکار، ۱۳۸۲، زنجیره کارگاه‌های طراحی شهری)

۵- دانش و مهارت‌های اساسی

۱-۵- دانش‌ها و مهارت‌های اساسی از دیدگاه معلمان طراحی شهری

تعیین حوزه‌های دانشی و مهارتی مورد نیاز طراحان شهری و عمق مطلوب هر یک از حوزه‌های مذکور در زمرة مهم ترین مباحث گفتمان تعلیم و تربیت این رشته است. بر مبنای نظریه "بولغ طراحی شهری" (اگلکار، ۱۳۸۳: ۲۳-۸)، طراحی شهری به متابه حوزه‌ای معرفتی، از لحظه تولد تا مرحله بلوغ خود، با میزان زیادی از تکامل نظری و

پیشرفت‌های روش شناختی مواجه بوده است. تکامل مفهومی طراحی شهری دو جانبه است و جنبه‌های "ماهی" و "رویه‌ای" این رشته را در بر می‌گیرد. از این رو تعیین حوزه‌های دانشی و مهارتی مورد نیاز طراحان شهری نیز امری تحول یابنده، بoya و زمان مند است.

به عبارت دیگر، همواره به موازات تکامل ماهوی و رویه‌ای طراحی شهری، فراگیری گروه جدیدی از دانش‌ها و مهارت‌ها برای طراحان شهری ضرورت می‌یابد و از این رو، بازنگری در محتواهای آموزشی این رشته را باید فرایندی مستمر و دائمی تلقی کرد.

معلمان بزرگ طراحی شهری، دانش و مهارت‌های مورد نیاز را به شیوه‌های متفاوتی طبقه‌بندی و بیان کرده‌اند. کوین لینچ اعتقاد دارد که هر طراح شهری باید دارای سه گونه مهارت محوری باشد (Lynch, 1982, 108):

الف- تیزیینی و فهم دقیق تعامل میان مردم، مکان‌ها، رویدادهای جاری، و نهادهای اداره کننده آنها (از دیدگاه لینچ فراگیری دانش روان‌شناسی محیطی و جامعه‌شناسی خرد می‌تواند به کسب چنین مهارتی کمک کند؛

ب- دانش و مهارت کافی و تئوری، تکنیک و ارزش‌های طراحی شهری؛ و ج- مهارت‌های ارتباطی (که در قالب چهار زبان اجتماعی نوشتاری، گفتاری، ریاضی و گرافیکی طبقه‌بندی می‌شود).

بر مبنای وظایف گوناگونی که کوین لینچ برای طراحان شهری در نقش طراح سه نوع محصول یعنی طراحی "پروژه"، طراحی "سیستم" و طراحی "شهر" قائل شده، "ویمینگ لو" ضمن تأکید بر پیچیدگی انجام چنین وظایفی، بهره‌مندی از چهار نوع مهارت پایه‌را برای طراحان شهری ضروری می‌داند که عبارتند از: ۱- مهارت تحلیلی؛ ۲- مهارت طراحی؛ ۳- مهارت مفاهیمه و ارتباطات؛ و ۴- مهارت اجرایی (L.W., 1982, 128-129).

۱-۱-۵- مهارت تحلیلی

طراحان شهری باید واجد مهارت‌های تحلیلی باشند. دخالت تعداد کثیری از متغیرهای متفاوت در طراحی شهری لزوم دارا بودن توانایی تحلیل درست و دقیق وضعیت‌های گوناگون را ایجاد می‌کند. در این زمینه تخصیت باید مباحثت شناسایی گرددند و به شکل منظم طبقه‌بندی شوند، سپس گزینه‌های راه حل تدوین گردد و نهایتاً راه حل بهینه از طریق ارزیابی بازشناسی شود. انجام این فرایند مستلزم آگاهی طراحان شهری از مباحثت روان‌شناسی محیط، اکولوژی، روش‌های طراحی، کاربرد کامپیوتر، کاربری زمین و حمل و نقل است.

۱-۱-۶- مهارت طراحی

مسلم است که طراح شهری باید از مهارت‌های "طراحی" بهره‌مند باشد. وی باید یا رأساً قادر به پذیرش وظيفة طراحی باشد و یا از طریق همکاری با دیگر رشته‌های تخصصی مرتبط، این امر را محقق سازد. از این رو کسب آموزش‌هایی لازم در زمینه "فرایند حلاقه طراحی" برای طراحان شهری امری ضروری و حیاتی است. طراح شهری لازم است علاوه بر فهم مباحثت در هم تبینه طراحی شهری، توانایی خلق طرح‌هایی را که به شکل مناسب به مباحثت اصلی پرداخته باشند، در خود داشته باشد. او باید توانایی رهبری تیم‌های میان رشته‌ای را نیز به هنگام نیاز داشته باشد.

۱-۱-۷- مهارت ارتباطی

طراح شهری باید دارای مهارت‌های مفاهیمه‌ای قوی و مؤثر باشد. در این زمینه مهارت‌های ارتباطات شفاهی، کتبی و سمعی و بصری همگی اهمیت دارند. باید توجه کرد که بدون داشتن این مهارت‌های اساسی امکان تهیه طرح‌های خوب، ضعیف است؛ لیکن داشتن مهارت‌های مفاهیمه‌ای و ارتباطی مناسب، امکان تحقق طرح‌ها را هر چه بیشتر می‌سازد. امروزه طراحان شهری باید قادر به ایجاد تعادل و هماهنگی میان گروههای متعددی که در پروژه‌ها مؤثرون باشند. از آنجا که انتظار می‌رود طراحان شهری طرح‌ها و پیشنهادهای خود را در معرض نظریات بخش‌های گوناگون جامعه قرار دهند، لذا می‌باشد با طیف وسیعی از متون فنی و تکنیکی آشنا باشند. آنان علاوه بر آگاهی از حوزه‌های نظری کاربری زمین، حمل و نقل، اقتصاد توسعه و عمران، کلها و مقررات، لازم است با واژگان و زبان خاص کلیه گروه‌های مختلفی که تحت تاثیر طرح‌ها قرار می‌گیرند آشنا باشند. طراح شهری باید قادر باشد که با گروه‌های مختلفی نظری ساکنان محله‌ها، بازارگانان، سیاستمداران و سازندگان و جز اینان بازیانی که برای ایشان به سهولت قابل فهم باشد صحبت کند، چرا که هر یک از این گروه‌ها واقعیت شهری خاص خود و اولویت‌های ویژه‌ای را مدنظر دارد.

۱-۱-۸- مهارت اجرایی

طراح شهری باید مهارت‌های اجرایی لازم را برای تحقیق بخشیدن به طرح‌ها و پیشنهادهای خود داشته باشد. دانش و آگاهی طراح شهری از ابزارهای قانونی، تشکیلات اداری و شیوه‌های تأمین مالی طرح‌ها از عوامل حساسی هستند که میزان موفقیت یا ناکامی پیشنهادهای وی را تعیین خواهند کرد. او باید دانش زرفی از فرایندهای واقعی تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری در جامعه مورد مداخله داشته باشد، و نهایتاً لازم است از مهارت ایجاد روابط سیاسی بهره‌مند باشد تا پس

از تشخیص نیاز و خواست جامعه، ضمن ایجاد ارتباط نزدیک با رهبران اجتماعی حمایت سیاسی آنان را برای اجرای پیشنهادهای خود جلب کند.

یکی دیگر از صاحب نظرانی که به دانش و مهارت‌های اساسی مورد نیاز طراحان شهری پرداخته، "آن ورنز مودن" است. وی در پاسخ به این سؤال که "به طراحان شهری چه جیز و به چه شیوه‌ای باید آموزش داده شود؟" اظهار می‌دارد که در دوره دانشگاهی طراحی شهری باید به اشکال گوناگونی از دانش به ترتیب زیر پرداخته شود:

الف: دانش طراحی و ساخت محیط: شامل ترکیبی از دانش تاریخ، فرم شهر، فعالیت‌های شهری، نهادها، حرفه‌ها، چارچوب‌های قانونی و مطالعات مردم-محیط.

ب: دانش شناخت فرایندهای جاری شهری: شامل درک شیوه زندگی مردم در شهرها، چگونگی شکل‌گیری شهر، چگونگی مدیریت، تقویت و تأمین مالی شهرها.

ج: دانش میان فرهنگی: آگاهی از طراحی شهری و کاربرد آن در بسترها فرهنگی متفاوت.

د: دانش تکنیکی: شامل دانش لازم در زمینه تکنیک‌های جلب مشارکت شهروندان، کارتیمی میان رشته‌ای، تکنیک کاربری زمین، برنامه‌ریزی زیرساخت‌ها، برنامه‌ریزی حمل و نقل، تکنیک‌های تأمین مالی از بخش خصوصی و عمومی، چارچوب‌های ضوابط و مقررات قانونی.

شیوه مناسب آموزش طراحی شهری از نظر "مودن"، شبیه کارگاهی است. وی باور دارد که کارگاه طراحی محل مناسبی برای تلخیق و ستر دانش‌های ماهوی و رویه‌ای است که دانشجو قبلاً فرا خوانده است (Moudon, 2002).

۲-۵-دانش و مهارت‌های اساسی از دیدگاه استخدام کنندگان طراحان شهری

در کتاب نظریه‌ای که دانشگاهیان در مورد دانش و مهارت‌های مورد نیاز طراحان شهری ارائه کرده‌اند، از سوی قطب تقاضا، یعنی استخدام کنندگان طراحان شهری نیز، داشتن مجموعه‌ای از ویژگی‌های علمی و تکنیکی برای جذب و اشتغال به کار در بخش خصوصی و یا همگانی ضروری اعلام گردیده است. در همین زمینه پژوهشی به وسیله " واحد طراحی شهری " دانشگاه "وست مینیستر" در سال ۱۹۹۶ برای تعیین میزان اهمیت دانش و مهارت‌های طراحان شهری از دیدگاه کارفرمایان خصوصی (شرکت‌های مهندسان مشاور) و کارفرمایان بخش عمومی (شهرداری‌ها) صورت پذیرفت.

یافته‌هایی مذکور نشان می‌دهد که بخش خصوصی عمدتاً برای تهیه "استراتژی‌های طراحی شهری" و "طرح‌های جامع طراحی شهری" به خدمات طراحان شهری نیازمند بوده‌اند؛ و متقابلاً بخش همگانی (شهرداری‌ها) عمدتاً برای "تجامع" کنترل طرح و کنترل ساخت و ساز و "حفظات میراث فرهنگی" به خدمات متخصصان طراحی شهری احتیاج داشته‌اند. در تحقیق مذکور عنوان گردیده است که شرکت‌های خصوصی به استخدام طراحان شهری ارشد و واجد سطوح عالی تخصصی تمايل ييشتری داشته‌اند، در حالی که در بخش همگانی عمدتاً افراد با سطح تخصصی متوسط جذب گردیده‌اند. کارفرمایان هر دو بخش خصوصی و همگانی، در استخدام افراد به میزان توانایی و مهارت‌های "طراحانه" آنها به عنوان محوری ترین شرط توجه کرده‌اند. مهارت‌هایی که از نظر کارفرمایان در استخدام نیروی انسانی مدنظر بوده است به ترتیب اهمیت شان عبارتند از: مهارت‌های طراحی، مهارت تحلیلی و مسئله گشایی، مهارت‌های گرافیکی، مهارت ارائه شفاهی، مهارت نقشه کشی کامپیوتری، مهارت ارزیابی طرح‌ها و پیشنهادها، و دانش عمومی برنامه‌ریزی [۱۸] به طور کلی دانش و مهارت‌های محوری مورد نظر کارفرمایان را می‌توان در سه گروه اصلی طبقه بندی کرد: ۱- مهارت طراحی؛ ۲- دانش درک فرایندهای شهری؛ و ۳- مهارت انجام کارهای میان رشته‌ای.

۳-۵- تعیین کف حداقل دانش و مهارت‌های مورد نیاز طراحان شهری
پژوهش "دانشگاه ریدینگ" که به وسیله "آلن رولی" و "لین دیویس" در سال ۱۹۹۹ به سفارش وزارت محیط انگلستان انجام شده، از جامع‌ترین مطالعاتی است که در زمینه تعیین میزان حداقل و یا کف دانش و مهارت‌های لازم برای طراحان شهری صورت پذیرفت، و نتایج آن به دو صورت تفصیلی و موجز انتشار یافته است [۱۹]. در اهمیت یافته‌های پژوهش مورد بحث کافی است بدانیم در سیاست‌های آموزشی طراحی شهری مصوب "گروه طراحی شهری"، به میزان بسیار زیادی از پژوهش مذکور اقتباس شده است [۲۰]. نکته درخور توجه در یافته‌های پژوهش مذکور این بود که حدود صد و هشتاد هزار نفر در انگلستان در حوزه پژوهش‌های عمران شهری دخیل هستند و از این طریق بر طراحی شهری تأثیر می‌گذارند. افراد مذکور متخصصان پنج حرفه معماری، برنامه‌ریزی، نقشه‌برداری، مهندسی عمران و معماری منتظر هستند که به همراه "گروه طراحی شهری" تشکیل به نام "اتحاد طراحی شهری" [۲۱] را به وجود آورده‌اند. پژوهش مورد بحث نه تنها ضرورت توجه به دانش و مهارت‌های طراحان شهری را مورد تأکید قرار می‌دهد بلکه همچنین لزوم آشنایی کلیه متخصصان حرفه‌های پنج گانه مذکور با طراحی شهری را ضروری اعلام می‌دارد و پیش بینی واحدهایی را در برنامه درسی رشته‌های نظری مهندسی عمران و جز آن برای کسب مهارت و آگاهی‌های حداقل در زمینه طراحی شهری تجویز می‌کند. لازم به ذکر است که در "سیاست آموزشی رسمی گروه طراحی شهری" دو سطح گوناگون آموزش در نظر گرفته شده که تحت عنوانیں "فهم طراحی شهری" و "مهارت و قابلیت طراحی شهری" برای دو گروه عموم و خواص تنظیم گردیده است [۲۲]. یافته‌های پژوهش جامع "رولی و دیویس" نشان می‌دهد که دانش

- دانش زمینه‌ای

- مهارت انجام فعالیت‌های فرایند طراحی

- مهارت‌های عام

الف: دانش زمینه‌ای

کلیه دست‌اندرکاران طراحی شهری باید شناخت کافی از ماهیت شهر و شهرسازی، از جمله مسائل فرم شهر و

"ویمنگ لو" بهره‌مندی از چهار نوع مهارت پایه را برای طراحان شهری ضروری می‌داند که عبارتند از: ۱- مهارت تحلیلی؛ ۲- مهارت طراحی؛ ۳- مهارت مقاهمه و ارتباطات؛ و ۴- مهارت اجرایی

سیاست‌های مربوط، فرایندهای تحول و توسعه شهری، و اصول و تئوری طراحی شهری داشته باشند. داشتن این اطلاعات موجب آشنایی و توجیه حرفه‌مندان و متخصصان رشته یا مختلف با رابطه میان دانش و مهارت خاص خود و دغدغه‌ها و جریان عملی طراحی شهری می‌گردد و انجام کار تیمی و میان رشته‌ای را تسهیل خواهد کرد.

ب: مهارت انجام فعالیت‌های فرایند طراحی

آموزش طراحان شهری باید به گونه‌ای باشد که مهارت‌های لازم [۲۳] را برای انجام فعالیت‌های مورد نیاز "فرایندهای طراحی شهری" و مراحل گوناگون آن کسب کنند. مهارت‌های لازم عبارتند:

ب-۱- تحلیل و ضعیت

ب-۲- سیاست‌گذاری طراحی

ب-۳- طراحی

ب-۴- اجرا

ب-۵- مشارکت و کارگروهی

ب-۱- تحلیل و ضعیت

بررسی کیفیت "روح مکان" و ممیزی ویژگی‌های سایتها، از فعالیت‌های اصلی فرایند طراحی شهری است. براساس مؤلفه‌های "حس مکان" می‌توان چارچوبی را برای بازنگاری حوزه‌های مورد نیاز به منظور تحلیل به شرح زیر معرفی کرد:

- قرارگاه کالبدی [۲۴]؛ به حلوار مثال، مطالعات منظر عینی و تحلیل سایت.

- فعالیت‌ها [۲۵]؛ به طور مثال تحلیل فعالیت / استفاده کنندگان.

- مطالعات حرکت‌ها [۲۶]؛ به طور مثال، برداشت جریان‌های پیاده.

- معنی و تداعی [۲۷]: به طور مثال، مطالعه ادراک مردم و منظر ذهنی مکان‌ها.

ب-۲- سیاستگذاری طراحی

سیاست‌های طراحی شهری باید طیف وسیعی از مباحث و فعالیت‌های طراحی شهری را در مقیاس‌های فضایی گوناگون (از سطح محلی و منطقه‌ای تا سطح ملی و سایت)؛ در زمینه‌ها و شرایط گوناگون شهری (رشد، رکود، افول)؛ در وضعیت‌های متفاوت (مرکز شهر، هسته مرکزی شهر، حاشیه شهر، اراضی بکر)؛ در انواع ساخت و سازها (مسکونی، اداری، خرده فروشی، کاربری مختلف)؛ و در محیط‌های شهری، محیط‌های طبیعی (محیط‌های طبیعی، پوشش دهد). با ایجاد چنین چارچوبی از سیاست‌ها، بستر لازم برای اتخاذ و هدایت تصمیمات تفصیلی تر در مورد کیفیت طراحی ساختمان‌ها، فضاها و دیگر پیشنهادها فراهم می‌آید. سیاست‌های طراحی شهری باید سه حوزه اصلی زیر را پوشش دهند:

۱. استراتژی و سیاست‌های "توسعه" [۲۸] (نووسازی / بازسازی) برای هدایت و کنترل ساخت و سازها.

۲. استراتژی و سیاست‌های "اجیا" [۲۹] (بهسازی) برای تشویق تجدید حیات شهری و ساخت و ساز.

۳. استراتژی و سیاست‌های "حفظات" [۳۰] برای صیانت و احتلاط شخصیت ویژه محیط‌های گوناگون.

ب-۳- طراحی

نتیجه عمل طراحی را می‌توان بر حسب سطح تفصیل و دقت مورد نظر در قالب پنج نوع محصول طراحی متفاوت طبقه‌بندی کرد:

ب-۱-۳- تهیه طرح مجموعه‌ای از ساختمان‌ها، محوطه‌سازی و طرح‌های مهندسی ب-۲-۳- تهیه طرح سایت (سایت پلان) - در برنامه‌ریزی سایت، موقعیت مستحداثات و فعالیت‌ها در فضا مشخص می‌گردد. لذا تهیه طرح سایت بر حسب مورد می‌تواند از "طرح جامع طراحی شهری" تفصیلی تر یا کلی تر باشد.

ب-۳-۳- تهیه "طرح جامع طراحی شهری؛ طرح‌های جامع طراحی شهری باید جزئیات بیشتر و دقیق‌تری از چشم انداز آینده فرم محیط‌ارانه کنند و لذا لازم است به شکل سه بعدی تهیه شوند. طرح‌های جامع طراحی شهری در مقیاس سایت و معمولاً به وسیله سازمانی که مالک سایت است و یا اختیار توسعه آن را دارد (Cowan, 2002, 12)، تهیه می‌شوند. بر مبنای گزارش "گروه ضربتی مسائل شهری" (به رهبری ریچارد راجرز) طرح‌های جامع طراحی شهری از ابزارهای بسیار مؤثر در ارتقاء کیفیت طراحی شهری و نیل به توسعه شهری پایدار معرفی و تجویز شده‌اند.

ب-۳-۴- تهیه "چارچوب‌های طراحی شهری": چارچوب‌های طراحی شهری هدایت طولانی مدت و تدریجی تحولات پیشنهادی در مقیاس ناحیه [۳۱] یا منطقه [۳۲] را بر عهده دارند. چارچوب‌های طراحی نشان می‌دهند که سیاست‌های مصوب برنامه توسعه شهر چگونه در مورد "ناحیه" ای معین اجرا شدنی است. چارچوب طراحی شهری شامل نقشه‌ای دو بعدی است که چشم انداز ساختارهای اساسی مورد نیاز را ترسیم و ارائه می‌کند. این گونه اسناد در مورد نواحی ای از شهر که احتمالاً طی فازهای متعدد و به وسیله سازندگان مختلف اجرا خواهد شد، تهیه می‌گردد. به عبارت دیگر، فقط بخشی از ناحیه مورد نظر چارچوب طراحی شهری ممکن است در آینده تزدیک اجرا و ساخته شود. از "چارچوب طراحی شهری" با الفاظ دیگری همچون "استراتژی طراحی شهری"، "چارچوب توسعه ناحیه" و "چارچوب برنامه‌ریزی و طراحی شهری" نیز نام برده می‌شود (Ibid., 12).

ب-۵-۳- تهیه "طرح‌های مفهومی و چشم‌اندازهای تصویری": محصول این نوع از فعالیت‌طراحی شهری، تهیه طرح‌های بسیار کلی و مفهومی است که گرچه حاوی جزئیات نسبتاً آنکه هستند لیکن در مجموع قادرند که چشم‌انداز آینده محل را به شکل تصویری از نظر شخصیت مکانی، فرم، ظاهر بصری، تراکم و احتلاط کاربری‌های آن تجسم بخشند.

ب-۴- اجرا

در طراحی شهری، به طور سنتی به چگونگی اجرای برنامه‌ها و طرح‌ها کمتر پرداخته شده است، و به همین دلیل در بسیاری از مواقع محصول و پیامدهای طرح با انتظارات اولیه فاصله‌ای جدی داشته‌اند.

ابعاد رویه‌ای طراحی شهری که به مسئله تحقق برنامه‌ها و طرح‌ها می‌پردازد، به شکل فزاینده‌ای مورد تأکید متخصصان قرار گرفته است. به طور کلی اجرای سیاست‌ها، برنامه‌ها و پروژه‌های طراحی شهری مستلزم دارا بودن دانش و مهارت‌هایی است که اساساً با دانش و مهارت‌های ذی مدخل در امر "طراحی" تفاوت دارد. دانش و مهارت‌های لازم برای اجرای طراحی شهری در قلمرو شناخت و تحلیل چارچوب‌های سازمانی-اداری، مالی و قانونی قرار دارد و همچنین مستلزم شناخت و بهره‌گیری از ابزارها، فرایندها، تکنیک‌ها و منابع مرتبط و ضروری است. اجرای کارآمد طرح‌ها مستلزم ابتکار، نوآوری، توان مذاکره، بحث و اقتاع، همکاری، مدیریت و همچنین هدایت و کنترل است. لازمه

1. CABE & DTR (2001); The Value of Urban Design, London, CABE.

2. Florida, R. (2002); The Rise of Creative Class, New York, Basic Books.

۳. ن.ک. گاگلر، کوچک، طراحی شهری و اقتصادی: "فصلنامه

عمران" (درست‌ منتشر).

4. Camonot, M. et al. (2003); Public - Places Urban Spaces, The Dimensions of Urban Design, Oxford, Architectural Press, P. VII.

Cowan, R. (2002); Urban Design Guidance, London, Urban Design Group, P. 7.

5. Golkar, K (2002); Mission & Vision for a Department of Architecture, Tehran: Shahid Beheshti University, (Working Paper)

Golkar, K (2003) Urban Design Studio Sequence, Tehran: Shahid Beheshti University (Working Paper)

6. Rowland, J. (1997); Time for Change, گلکل، کوش، پیش‌نویس برنامه درسی دوره دکتری طراحی شهری، تهران، باشگاه‌ شهید بهشتی، ۱۸۸۱.

Urban Design Quarterly, No. 64.

"Urban Design", Progressive Architecture, August 1956, No. 37, PP. 97-112.

8. Mumford, E. (2002); From CIAM to

برای خلاصه‌ از تبلیغاتی این کنفرانس طراحی شهری نک:

Collage City: Post War European Urban Design and American Urban Design Education, in Proceedings of Conference of "Urban Design: Practices, Pedagogies, Premises", 5-6 April.

9. "Urban Design", progressive Architecture, August 1956, No. 37, PP. 97-112.

10. Ferebee, A. (ed.) (1982); Education for Urban Design, New York: the Institute for Urban Design.

11. "Urban Design Symposium" (1990); Urban Design Quarterly, No. 36.

12. The Future of Urban Design Education (1997); Urban Design Quarterly, No. 64.

این کار، داشتن فهم عمیق از سازوکار بازار املاک و مستغلات، فرایندهای توسعه و ساخت و تصمیم‌گیری سیاسی است. برنامه‌های متعارف دوره‌های دانشگاهی طراحی شهری عمدتاً معمول به ارتقای توان "طراحی" دانشجویان است ولذا صرفاً بخشی از دانش و مهارت‌های لازم برای اجرای طرح‌ها - و نه همه آن - به دانشجویان انتقال داده می‌شود. در تجربه کشور انگلستان و در قالب گزارش "به سوی رنسانس شهری" بر ضرورت توجه به جوانب اجرایی طرح‌ها از طریق تلفیق و یکپارچه کردن برنامه‌ها، کار میان رشته‌ای، همکاری و مشارکت و تقویت مهارت‌های مرتبط در توسعه و عمران شهری تأکید شده است.

به طور کلی لازم است شش حوزه گوناگون در زمینه اجرای طراحی شهری مدنظر قرار گیرد و دانش و مهارت لازم آن به وسیله طراحان شهری تحصیل گردد:

ب-۱-۴- تهیه "دستور کار طراحی شهری و توسعه" [۳۳]: تهیه دستور کار طراحی و توسعه شیوه کنش‌مندی برای عمران انواع گوناگون توسعه‌های شهری (مثلاً مسکونی)، سایت‌ها و نواحی است و می‌تواند میان نیازهای طراحانه مختلفی که گروه‌های متعدد ذی نفع ابراز می‌دارند، هماهنگی ایجاد کند.

ب-۲-۴- کنترل طراحی شهری و توسعه [۳۴]: "کنترل طراحی" فراینده است که از طریق آن دولت مرکزی با محلی امر تغییر کاربری‌ها، کارآکتر، ظاهر بصری و کیفیت کلی محیط را تنظیم می‌کند و قاعده‌مند می‌سازد.

ب-۳-۴- ارزیابی طرح‌های توسعه پیشنهادی [۳۵]: "ارزیابی توسعه" فراینده است که امکان بذری طرح‌های پیشنهادی را در درجات مختلف به دقت و تفصیل بررسی می‌کند و طرح‌ها را بر حسب انتظامی با نیازهای کارکردی بخش‌های خصوصی و همگانی می‌سنجد.

ب-۴-۴- تأمین بودجه برای پروژه‌ها [۳۶]: تأمین بودجه شامل آشنایی و استفاده از ابزارهای مالی و اشکال و منابع گوناگون سرمایه‌گذاری می‌شود.

ب-۵-۴- قوانین برنامه‌ریزی و توسعه شهری [۳۷]: قوانین پایه‌ای از ضروری ترین چارچوب‌های مورد نیاز طراحی و توسعه شهری است. در واقع مبنای حقوقی لازم برای انجام مداخله و تغییر در شهر را قوانین پایه‌ای ایجاد می‌کند.

ب-۶-۴- مدیریت پروژه [۳۸]: مدیریت پروژه و تحويل نهایی کار از مهمنم ترین بخش‌های اجرای طراحی شهری است. در حقیقت لازم است فرد، نهاد یا نهادهایی به عنوان مسئول تحويل مخصوص تحقق یافته طراحی شهری مشخص گردد و طبیعتاً لازم است فرد و یا نهاد مذکور دارایی داشت و مهندس مدیریت اجرایی پروژه طراحی باشدند.

ب-۷-۵- مشارکت و کارگروهی [۳۹]:

طراحان شهری نیازمند همکاری با گروه وسیعی از نهادها، متخصصان و جامعه محلی هستند. در واقع، می‌توان بر گروه گسترش‌های از افراد که تصمیمات شان بر شکل محیط شهری تأثیر می‌گذارد، به مفهوم وسیع کلمه نام طراح شهری نهاد، که از آن جمله‌اند: سازندگان، سرمایه‌گذاران، بهره‌برداران، کارمندان دولت در وزارت‌خانه‌های گوناگون، سیاستمداران در سطح ملی و محلی، مسئولان پلیس و آتش‌نشانی، مسئولان بهداشت محیط و بسیاری دیگر. با این حال، در فعالیت طراحی شهری، متخصصان شهرسازی (که شامل معماران، معماران منظر، برنامه‌ریزان شهری، مهندسان و طراحان شهری می‌شوند) نقش شفاف و مستقیم‌تری دارند. تحقق طراحی شهری مستلزم همکاری طراح شهری با کلیه گروه‌های مذکور و همچنین جامعه محلی است. از این رو آشنایی با رویکردها و شیوه‌های مشارکتی، می‌بایست بخش مهمی از آموزش طراحان شهری را تشکیل دهد.

ج-مهارت‌های عام [۴۰]

مرور متنون و پژوهش‌های آموزشی و حرفه‌ای طراحی شهری طیف گسترده‌ای از مهارت‌های عام را نشان می‌دهد که می‌توان آنها را در نه گروه طبقه‌بندی کرد:

ج-۱- خلاقیت و نوآوری

ج-۲- اطلاعات طراحانه و سواد بصری

ج-۳- مهارت مفاهیمه و ارتباطات گرافیکی

ج-۴- مهارت انجام کار نیمی و میان رشته‌ای

ج-۵- اطلاعات بازار و شب تجاری

ج-۶- مهارت مذکوره

ج-۷- توانایی تفسیر برنامه‌ها و تجسم بصری پیامد اجرای برنامه‌ها به اشکال دو بعدی و سه بعدی.

ج-۸- مهارت گزارش نویسی

ج-۹- مهارت ارائه شفاهی

جدول شماره ۴-دانش و مهارت‌های اساسی برای طراحان شهری

13. Urban Design: Practices, Pedagogies, Premises, Briefing Materials and Documentation Package, New York, April 5-6, 2002.

14. March U.D., MUUD; MScU.D.; MAUD

15. Design Studio

16. Case study and Internship

17. Internships

18. Rowland, J. (1997); Time for Change, Urban Design Quarterly, No. 64.

19. Rowley, A & L. Davies (2000); Training for Urban Design, London: DETR.

Rowley, A & L. Davies (2001); Training for Urban Design, Urban Design Quarterly, No. 78.

20. "Urban Design Group Education Policy", in Urban Design Quarterly, No. 80, 2001, PP. 36-37.

21. Urban Design Alliance (UDAL)

22. "Urban Design Group", Education Policy (2001), UDQ No. 80, P.36.

23. Analysis; Design Policy Formulation; Design; Implementation; Collaboration.

24. Physical Setting

25. Activities

26. Movement Studies

27. Meaning and association

28. Development

29. Regeneration

30. Conservation

31. Area

32. District

33. Urban Design & Development Brief

34. Urban Design and Development Control

35. Development Appraisal

36. Project Funding

37. Planning & Development Law.

38. Project Delivery & Management,

39. Collaboration

40. Generic Skills

41. Brownfield vs. Greenfield

۲۱. بعد گوناگون طراحی شهری در کلکا، اخیر تیوکرکومونا و همکارانش (۲۰۰۷) تحت شعله عبور اقتصادی شدند: ریخت‌شناسی، ادارکا، احیا، صحری، عملکردی و زمانی، نکت برخور توجه اینکه در مقایسه طبقه‌مندی اخیر کرمورانا با همچند پلیوری خنف، بعد از آن، "تمیزی" و "پذیرایی" و اضلاع شدن بعد زیستی، جای بقایه‌ها که در مالی که ادامه ایجاد شده، بعد زیستی، در بعد زیست شناختی به وجود چارچوب کمکی که لیکن خنف بعد پذیرایی از نظر نگرانه جای بسیار باقی می‌گذارد اما در این مطالعه همچنان به بعد پذیرایی طراحی شهری بتووجه می‌گردد.

- Carmona, M. et al. (2003) Public Places - Urban Spaces, Oxford: Architectural press.
- Carmona, M. (2001) housing Design Quality, London Spon Press.

۲۲. پژوهش اطلاعات بیشتر نک. کلکا، کورش، طراحی شهری واقعه‌محور (درستانتنسلر).

44. Policy Oriented U.D.

45. Design Oriented U.D.

46. New Development/ Re-Development New Community / In Fill Design / Urban Renewal

47. Historic Conservation Area / Heritage Designated Area / Regeneration and Renovation Schemes

48. Improvement / Non - designated Area

49. Strategic / City - Wide U.D.

50. District Wide U.D.

51. Urban Space Design

52. Urban Design Planning Tools

53. Applied U.D. Studies

54. Urban Design Projects

Barnett, J.: For Case _ Studies and Internships, 1982, P85, 88.

گروه دانش و مهارت	زیرگروه	جزئیات
دانش زمینه‌ای		<ul style="list-style-type: none"> فرایند: فرایاد شهری استیلایست‌ها و مذاہت فرم شهر فرایندی‌های توسعه املاک و اراضی اصول و تئوری طراحی شهری
معارف انجام فعالیت‌های شهری	تحلیل و تضمیمات	<ul style="list-style-type: none"> تحلیل فارگاه کالبدی تحلیل فعالیت‌ها (مثال: تحلیل فعالیت / استفاده کننده) تحلیل مطالعات حرکت امثال برداشت جریان‌های حرکت بیاده) تحلیل معنی و تابعی (مثال: مطالعه منظر ذهنی و ادراک استفاده کننده)
فرایند طراحی شهری	سیاستگذاری	<ul style="list-style-type: none"> تدوین استراتژی و سیاست‌های توسعه (توسعاً / بیمسازی / بازسازی) برای هدایت و کنترل توسعه مدولین استراتژی و سیاست‌های احیا (بیمسازی) برای توسعه توژیب و توسعه تدوین استراتژی و سیاست‌های حفاظت: جهت صیانت و اعطای کارایی ویژه محیط‌ها
مهارت‌های عام	طراحت	<ul style="list-style-type: none"> تهیه طرح ساختمان، محوطه‌سازی و مهندسی تهیه طرح سایت (سایت پلان) تهیه طرح جامع طراحی شهری تهیه چارچوب طراحی شهری نهیه طرح «فهرسی و چشم‌اندازهای صنعتی»
	اجرا	<ul style="list-style-type: none"> نهیه آستینور کار طراحی شهری و توسعه کنترل طراحی شهری و توسعه ارزیابی طرح‌های توسعه پیشنهادی نمایر بودجه برای یروزه‌ها قوانین برنامه‌ریزی و توسعه شهری مدیریت یروزه
	مشارکت و کارگروهی	<ul style="list-style-type: none"> رویکردها و شیوه‌های مشارکت
		<ul style="list-style-type: none"> خلاقیت و نوآوری اطلاعات طراحانه و سواد بصری مهارت مفاهیم و ارتباطات گرافیکی مهارت انجام کار تیمی، میان رشته‌هایی اطلاعات بازار و شم تحاری مهارت مذاکره توانایی تفسیر و تجسم بصری برنامه‌ها به صورت دو بعدی و سه بعدی مهارت کارکش نویس مهارت ارائه شفاهی

ع- تیجه‌گیری و توصیه‌ها

مطالعه حاضر نشان داد که مسئله "آموزش طراحی شهری" به شکل فرایندهای مورد توجه دانشگاه‌ها و دستگاه‌های ذی ربط در امور توسعه و عمران شهری قرار گرفته است. گواه این مدعای برگزاری کنفرانس‌های متعددی است که طی سال‌های اخیر در مورد ابعاد گوناگون آموزش طراحی شهری برگزار گردیده است. در این نوشتار تعدادی از کنفرانس‌های مذکور مورد بحث قرار گرفت. بر مبنای بررسی محتوای این کنفرانس‌ها، این مطالعه نشان داده است که روند تجدیدنظر در محتوای برنامه‌های درسی دوره‌های

کلکل کوش: "طراحی شهری واقع‌آموز"؛ خصلت‌نامه عمران
(درست-انتشر)

کلکل کوش: پیش‌نویس برنامه درسی نظری طراحی
شهری؛ تهران: دانشگاه‌شید بهشت، ۱۳۸۱.

کلکل کوش: "از تولد تا بلوغ طراحی شهری"؛ نشریه صفحه،
شماره ۱۳۸۲، ۲۶، صص ۱۷۸۲-۱۷۸۳.

مولوی، همناز: "آموزش طراحی شهری در ایران"؛ ابتدای شماره
۱۳۸۶، ۲۵، صص ۱۲۷۶-۱۲۷۷.

Brown, S.A; *Communication in the Design Process*, New York, Spon Press, 2001
CABE & DETR; *The Value of Urban Design*, London; CABE, 2001.

کارشناسی ارشد طراحی شهری، به‌ویژه در پنج سال گذشته، در کشورهای غربی شتاب یافته است. این واقعیت دلالت بر لزوم انتباط محتوای آموزش طراحی شهری و نیازهای تحول یابنده جامعه و حرفة دارد.
مطالعه حاضر نشان می‌دهد که آموزش طراحی شهری در قالب دوره‌های متعدد ارائه می‌گردد که بعضًا به لحاظ عنوان درجه و دانشنامه‌اعطایی نیز تفاوت دارند. محتوای آموزشی دوره‌های مختلف معمولاً از تلاقی سیاست‌های کلان شهرنشینی-شهرسازی کشورها در مقیاس ملی و فلسفه آموزشی ویژه‌های دانشگاه در مقیاس محلی شکل می‌گیرد. به طور مثال، در کشور انگلستان که "رنسانس و تجدید حیات شهری" بازیافت و توسعه مجدد "اراضی قوهای" [۴۱] به عنوان سیاست ملی توسعه شهری در افق پیست سال آینده کشور مبنای عمل قرار دارد، بسیاری از دانشگاه‌ها موضوع تهیه چارچوب‌های طراحی شهری برای حفاظت و تجدید حیات بافت‌های موجود را به عنوان موضوع کارگاه‌های طراحی برگزیده‌اند. مقابلاً در ایالات متحده آمریکا، بر مبنای سیاست ملی توسعه شهری موسوم به "رشد هوشمند"، فعالیت‌های کارگاه‌های شهری دانشگاه‌ها توأمًا در جهت تهیه پروژه‌هایی در این حیات بافت‌های موجود، توسعه میان افزای و همچنین ایجاد شهرها و محله‌های جدید در اراضی بکر (اراضی سبز) سازمان داده شده است. به نظر می‌رسد که در دانشگاه‌های ایران، از یک سو به واسطه تاریخی بودن بسیاری از شهرهای کشور لازم است برخی از کارگاه‌های طراحی شهری به مسائل حفاظت و بهسازی بافت‌های موجود شهری اختصاص یابد، و از سوی دیگر به واسطه رشد سریع شهرنشینی و جمعیت، ضرورت دارد پاره‌ای از کارگاه‌ها نیز به مقوله طراحی شهری محله‌ها و شهرهای جدید پردازند.

این مطالعه همچنین نشان می‌دهد که به رغم تنوع محتوای درسی برنامه دانشگاه‌های مختلف، مجموعه‌ای از دانش و مهارت‌هایی بازی وجود دارد که ضرورت فراگیری آن برای طراحان شهری مورد وفاق نسبی صاحب نظران آموزشی این رشته است. با وجود این، ترکیب دانش و مهارت‌های اساسی به اشکال گوناگون، گاه به طور اجمالی (نظری آنچه کوین لینچ پیشنهاد کرده) و گاه به طور مفصل (نظری آنچه گزارش "دانشگاه ریدینگ" پیشنهاد کرده) ارائه شده است. با سود جستن از نظریات مطرح شده در این نوشتار، چارچوب زیر به عنوان چارچوب دانش و مهارت‌های اساسی مورد نیاز طراحان شهری تیجه‌گیری و پیشنهاد می‌شود:

الف: دانش و مهارت‌های ماهوی

- الف-۱: "عملکردی" (بعد عملکردی؛ بعد اجتماعی؛ و بعد زمانی طراحی شهری).
- ب-۱: "زیبایی‌شناختی" (بعد ریخت شناختی، بعد بصري و بعد ادراکی طراحی شهری).
- ب-۳: "ریست محیطی" (بعد پایداری طراحی شهری).

ب: دانش و مهارت‌های رویه‌ای

- ب-۱: "ارتباطی" (ارتباطات گرافیکی، کتبی، شفاهی، و جز آن).
- ب-۲: "اقتصادی" (تأمین مالی طرح‌ها، امکان سنجی و جز آن).
- ب-۳: "اجتماعی" (سازماندهی مشارکت مردم، کار جمعی و میان رشته‌ای، مذکره و رفع اختلاف و جز آن).
- ب-۴: "حقوق-اداری" (ابزارهای قانونی، بسترهای سازمانی و جز آن).

ساختمار و محتوای دوره‌های دانشگاهی به میزان زیادی تحت تأثیر جگونگی عملیات طراحی شهری در کشورهای گوناگون است. براساس نظریه "دانلد اپلیارد" سه الگوی اصلی از عمل طراحی شهری وجود دارد: "الگوی طراحی شهری ساخت و ساز گرا"، "الگوی طراحی شهری حفاظت‌گرا" و "الگوی طراحی شهری جامعه‌گرا" [۴۳]. در زمان حاضر، الگوی مسلط اجرای طراحی شهری در ایران الگوی "ساخت و ساز گرا" است که معمولاً در قالب پروژه‌های ساخت‌مانی بزرگ نوسازی و بازسازی، نظری طرح‌های حرم امام رضا (ع) در مشهد، بین‌الحرمین شیراز، خیابان نواب تهران، میدان بزرگ قم و جز اینها تهیه می‌شوند. با این حال به نظر می‌رسد که با توجه به پیامدهای ناخواسته ناشی از برخی مداخلات پیشین، به تدریج زمینه اقبال به الگوی طراحی شهری حفاظت‌گرا، و در گام بعدی به "الگوی طراحی شهری جامعه‌گرا" آمده‌می‌شود. با پیش‌بینی این روند، لازم است محتوای دروس و کارگاه‌های طراحی در ایران به گونه‌ای تنظیم گردد که مهارت استفاده از ابزارهای هر دو الگو به دانشجویان آموخته شود. به طول مثال، دانش و مهارت لازم برای تهیه "طرح‌های جامع طراحی شهری" در الگوی طراحی شهری ساخت و ساز گرا و دانش و مهارت لازم برای تدوین "سیاست‌ها و چارچوب طراحی شهری" در الگوی طراحی شهری "چه بیشتر الگوی طراحی شهری جامعه‌گرا"، لازم خواهد بود که دانشگاه‌ها قرار گیرد. بدینه است در آینده با مطرح شدن هر چه بیشتر الگوی طراحی شهری جامعه‌گرا، لازم خواهد بود که دروس جدیدی نظری "مذکره و رفع اختلاف در طراحی شهری" و "ارتباطات در طراحی شهری" در برنامه درسی این رشته لحاظ گردد.

بر مبنای معرفت مبنو مرتبط با موضوع آموزش طراحی شهری و بررسی برنامه کارگاه‌های طراحی شهری دانشگاه‌های معتبر جهان می‌توان توصیه کرد که ساختار و محتوای "دروس"، "سمینارها" و "کارگاه‌ها" به صورت سه‌زنجیره موزایی و مرتبط، باید به

- Carmona, M. *Housing Design Quality*, London, Spon Press, 2001.
- Carmona, M. et al; *Public Places Urban Spaces, the Dimensions of Urban Design*, Oxford, Architectural Press, 2003.
- Carmona, M. et al; *Public Places - Urban Spaces*, Oxford, Architectural Press, 2003.
- Cowan, R; *Urban Design Guidance. Urban Design Frameworks, Development Briefs and Master Plans*, London, Thomas Telford Ltd, 2002.
- Ferebee, A (ed); *Education for Urban Design*, New York: The Institute for Urban Design, 1982.
- Florida, R. *The Rise of Creative Class*, New York: Basic books, 2002.
- Gölkar, K; *Mission & Vision for a Department of Architecture*, Tehran; Shahid Beheshti University (Working Paper), 2002.
- Gölkar, K; *Urban Design Studio Sequence*, Tehran; Shahid Beheshti University (Working Paper), 2003.
- Lang, J; For the Studio Method, in A, Ferebee (ed) *Education for Urban Design*, 1982.
- Lu, W; Skills for Today's Practice, in A. Ferebee (ed) *Education for Urban Design*, 1982.
- Lynch, K; *City Design: What It Is and How It might Be Taught*, In A. Ferebee (ed) *Education for Urban Design*, 1982, P.108.
- Mumford, E. 1982; From CIAM to Collage City: Post war European Urban Design and American Urban Design Education, in Proceedings of Conferences on "Urban Design: Practices, Pedagogies, Premises", 5-6 April, 2002.
- Nicol, D. & S. Pilling (eds); *Changing Architectural Education: Towards a New Professionalism*. London: E & FN SPON, 2000.
- Rowland, J; "Time for Change", *Urban Design Quarterly*, No. 64, 1997.
- Rowland, J; "Time for Change", *Urban Design Quarterly*, No. 64, 1997.
- Rowley, A & L. Davies; *Training for Urban Design*, London: DETR, 2000
- Rowley, A & L. Davies; *Training for Urban Design*, *Urban Design Quarterly*, No. 78, 2001.
- Symes, M; *Urban Design Education in Britain and America*, in A. Ferebee (ed), *Education for Urban Design*, 1985.
- "The Future of Urban Design Education"; in *Urban Design Quarterly*, 1997, No. 64.
- Urban Design Group Education Policy in *Urban Design Quarterly*, No. 80, 2001.
- "Urban Design Symposium"; in *Urban Design Quarterly*, No. 36, 1990.
- "Urban Design", in *Progressive Architecture*, No. 37, PP. August 1956.
- "Urban Design: Practices, Pedagogies, Premises, Briefing Materials and Documentation Package", New York, April 5-6, 2002.
- "Urban Design", *Progressive Architecture*, No. 37, August 1956.
- Vernes - Moudon, A; *Urban design Education: where is it and where can it go?* In "Urban Design: Practices pedagogies Premises".2002.
- Urban Task Force; *Towards and Urban Renaissance*, London: DETR, 1990.

گونه‌ای برنامهریزی شوند که منجر به ایجاد توانایی‌های لازم در زمینه‌های چهار گانه زیر در دانشجویان گردد.

۱- کسب مهارت در زمینه دو شیوه اصلی طراحی شهری:

۱-۱- طراحی شهری میاستگذار [۴۴]

۱-۲- طراحی شهری طرح ریز [۴۵]

۲- کسب مهارت در زمینه مداخله در انواع بافت شهری

۲-۱- مداخله در حوزه‌های توسعه‌های جدید شهری [۴۶]-۲- مداخله در حوزه‌های ویژه

حفاظت تاریخی (حفاظت و مرمت شهری) [۴۷]-۳- مداخله در حوزه‌های متعارف شهری (بهسازی شهری)

۳- کسب مهارت در زمینه مداخله در "مقیاس" های گوناگون

۱-۳- طراحی شهری "کلان مقیاس" (طراحت شهری استراتژیک طراحی شهری در مقیاس شهر / منطقه بزرگ

شهرداری) [۴۹]-۲-۳- طراحی شهری "میان مقیاس" (در مقیاس محله) [۵۰]

۳-۳- طراحی شهری "خرد مقیاس" (طراحی فضاهای شهری) [۵۱]

۴- کسب مهارت در بخش‌های گوناگون حرفه طراحی شهری

امروزه فعالیت‌های طراحی شهری، در قالب ۳ بخش اصلی جریان می‌یابند:

۱-۴- ندوین "ابزارهای برنامهریزی طراحی شهری" [۵۲]: این قسمت از فعالیت حرفه‌ای معمولاً در بخش همگانی و دولتی

نظیر شهرداری‌ها و وزارت‌خانه‌ها صورت می‌گیرد (درج سیاست‌های طراحی شهری در اسناد رسمی برنامهریزی).

۲-۴- انجام "مطالعات کاربردی طراحی شهری" [۵۳]: این فعالیت که موضوعاتی نظیر مطالعات و ارزیابی کیفیت‌های محیط‌و

نظامی اینها را در بر می‌گیرد، توأمًا به وسیله بخش همگانی و بخش خصوصی (شرکت‌های مشاور طراحی شهری) انجام می‌گیرد.

۳-۴- تهییه پژوهه‌های طراحی شهری [۵۴]: این فعالیت معمولاً در بخش خصوصی و به وسیله شرکت‌های مشاور طراحی

شهری صورت می‌گیرد.

به منظور ایجاد مهارت و دانش مورد نیاز برای مشارکت فارغ‌التحصیلان طراحی شهری در بخش‌های گوناگون حرفه‌ای لازم است

از شیوه‌های آموزشی گوناگون استفاده شود. در واقع با استفاده از کلاس‌های درسی، سمینارها و کارگاه‌های طراحی شهری می‌توان به

ترتیب دانش نظری، دانش تجربی و مهارت عملی لازم را در اختیار دانشجو قرار داد. در چنین حالتی مطابق شکل یک سه زنجیره

مواردی ساختار اصلی برنامه درسی دوره کارشناسی ارشد طراحی شهری را تشکیل خواهد داد و تهییه رساله فرستی خواهد بود تا کلیه

آموخته‌های دانشجو در قالب اثربار وحدت جلی یابد و مورد آزمون قرار گیرد.

شکل شماره یک- ترکیب پیشنهادی سه زنجیره دروس تئوری، سمینار و کارگاه برای دوره کارشناسی ارشد طراحی شهری (منبع: مؤلف)

